

[1.]

Ra
tes
muc
omies
reddi
mus
dno
deo
qui
sua
natiuitate nos liberant de dyabo
lica peccate. **H**inc oportet ut canam?
cum angelis semp glia in excelsis
Natus ante se **In aurora**
Quila dei filius inuisibilis
interminuus. **P**er que fit machina
celi et terre maus et in hys deitauz
ei quem dies et hore labat et se
iteru recipiunt. **Q**ue angeli in ai
ce poli voce consona sp canuit. **H**ic
corpus assumptat fratre sine la
be original tinnis de carne marie
vignis quo pini pntis culpa eneq
la sauam tergetet. **H**ec presens
diemila loqtur preluada ad aucta
logitudinc qd sol verns radio sin
lunns vetustas mundi depuluit ge
nitus tenebras. **H**ec nox vntat
nom sideris lumie qd matz oclor
truit suos. **H**ec gregum magister
defuit lumie quos paupit elauit as

inliti dei **G**audet dei genitx qua ai
cunstat obstetum vice continet
angelis glia deo. **X**p pnt vnta q
humana nri causa forma a sup sifi
refone supplicis tuos. **E**t quoz pa
cipem te fore dignatus es ihu dig
nater eoru suscipe pietas. **E**t ipos di
uinitatis tue pntipes deus facere di
tneris vnta dei. **A**me. **A**d sumat
Epa recolam lau missam
Adibus pnt digna. **H**inc
dici gaudia in qua nob lux oritur
gratissima. **N**octis inter nebulosa
pereunt na tinnis vmbiada. **H**odie
sedo maris stella est emrea nove sa
lutis gaudia. **Q**uem tremit bara
tra mors tinnis paues ipa a quo pe
ubie mortua. **S**emut capta pestis an
tiqua coluber lundus pnt spolia. **H**o
mo lapsus omis obducta reuocatur
ad eterna gaudia. **G**audet in hac
die agmina angeloz celestia. **Q**uia
erat dragma decima peidita et est
murena. **O**culpa in muni bti qua
redempta e natua. **D**eus q creauit
omnia nascitur ex femina. **Q**uabilis
natua murena mudi assumpt qd
no erat manes qd erat. **I**nductu na
tura diuinitas humana qd audiuit
talua die vnta facta. **Q**uereio vene
rat pnter pnt qd pntat. **I**nduit

Szerzetes és főpap. Széchényi Pál érsek és rendje*

Milyen pálos rendet ismerhetett meg a tehetős családból származó Széchényi Pál,¹ a későbbi érsek, amikor 1661-ben, tehát fiatalon, de a rendi szabályoknak megfelelő életkorban, vagyis a betöltött 14. életéve után ezt a rendet választotta és megkezdte noviciátusi évét a bánfalvi kolostorban? Milyen olvasmányok állhattak rendelkezésére a noviciátusban, hogy elsajátítsa a pálos rend által előírt és megkívánt spiritualitást és az ebből következő magatartásformát? Testvére, Márton 1653-ban a jezsuitáknál lett novícius – Pál ekkor nyolcéves volt –, ám korán, 1672-ben meghalt.² A család 1651-ben elköltözött Gyöngyösről, ahol a ferencesek gyakran megfordultak a szülői házban, majd Galgócra és Győrből is. 1653 és 1659 között a Pozsony megyei Kürtön laktak ottani udvarházukban.³ Források nélkül nem tudjuk pontosan meghatározni, vajon mi indította Pált éppen a pálosok irányába, amikor gyermekkorában ferenceseket láthatott maga körül és testvére jezsuita lett.

Pál szerzetesi fogadalmát 1662-ben tette le Sopronbánfalván, és az első két év benyomásai és tanulmányai nyilván meghatározóak maradtak egész életében.⁴ Már a pálosok régi alkotmánya is egy év próbaidőt írt elő a jelölt számára a fogadalomtétel előtt,⁵ amelyhez csak a 14. életévük betöltése után bocsáthatták őket.⁶ A Széchényi korában meghatározó Trienti Zsinat (1545–1563) rendelkezése értelmében 16 éves kor előtt nem lehetett szerzetesi fogadalmat tenni, továbbá a zsinat mindenki számára kötelezően egy éves próbaidőt írt elő. E próbaév során, de még a fogadalomtétel előtt a jelöltek már felölthették szerzetesi habitusukat, esetünkben a fehér pálos ruhát.⁷ A noviciátus saját *clausurá*val rendelkezett, ami egy külön kis világot képezett a kolostoron belül; a rend vezetőjén kívül ide nem

jöhetett be senki, még a rend örökfogadalmas szerzetesei sem. A rendbe lépéssel egyidejűleg a régtől érvényben lévő előírások szerint Széchényi Pál a rendre hagyta minden vagyonát.⁸ Tekintettel arra, hogy a fogadalom letétele előtt szabadon és jogkövetkezmények nélkül távozhatott a rendből, anyagi javai mellett ezen idő alatt polgári ruháját is gondosan meg kellett őrizni.⁹ A fennmaradt adatok alapján noviciustársai is hasonlóképpen tettek: például 1666-ban a bánfalvi temp-

Sarbak Gábor

[1. kép] Imádkozó pálos szerzetes. Czestochowai pálos misekönyv részlete, 1505–10 körül. A szerző felvétele, 2005.

* A dolgozat az OTKA K 72105. számú programjának támogatásával jött létre.

¹ Széchényi György és felesége, Mórocz Ilona, valamint gyermekeik 1697-ben kaptak grófi rangot I. Lipót császártól és királytól, az oklevél szövegét közli: Bártai Szabó L.: *A sárvár-felsővidéki gróf Széchényi család története*. 1. t. 1252–1735. Budapest, 1911. 720–727. p. Ugyanitt olvasható az eddigi talán legbővebb életrajz Pálról, különösen politikai tevékenységéről: Bártai Szabó: op. cit. 203–353. p. A nemesítési (1629) és a grófi rangot adományozó oklevél (1697) magyar szövege megtalálható: Széchényi V.: *Törvények a sárvár-felsővidéki gróf Széchényi nemzetség történelméről*. Székesfehérvár, 1933. 226–234. p. – Fel kell hívunk a figyelmet, hogy Széchényi Pálnak a pálosoknál eltöltött évei a jelenleginél sokkal alaposabb forráskutatást igényelnének.

² Rajta kívül az adott időszakban még két Széchényi lett jezsuita. Cf. Lukács L.: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773)*. 3. t. Romae, 1988. 1650. p.

³ Bártai Szabó: op. cit. 205–206. p.

⁴ Felsőbb tanulmányai első állomása Nagyszombat volt, ahol az 1653-ban megnyílt pálos kollégiumból járt át az egyetemre és hallgatta a jezsuita atyák teológiai előadásait. Ide később tanárként tért vissza. Kisbán E.: *A magyar Pálosrend története*. 2. t. 1711–1786. Budapest, 1940. 287–288. p.

⁵ András egri püspök 1297. október 19-én keltezett és többször átirat oklevélét idézte Gyöngyösi Gergely is a Rómában 1520-ban kiadott és saját magyarázataival ellátott rendi alkotmányban: „A novíciusok próbaideje egy évig tartson, ezután tegyék le fogadalmukat, ha a rendben akarnak maradni. Ha pedig nem akarnak, akkor szabadon távozhatnak.” Gyöngyösi G.: *Declarationes constitutionum Ordinis Fratrum Heremitarum Sancti Pauli Primi Heremite...* Romae, c. 1520. Rubrica 17a. Ez az előírás tartalmazta Széchényi Pál korában is érvényben volt az 1643. augusztus 7-én VIII. Orbán pápa által approbált pálos alkotmányban. Cf. Świdziński S.: *Constitutio Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae iuxta textum ante annum 1643 conscriptum. Historia – Textus – Sententia*. Augustae Trevirorum, 1973.

⁶ „A nem koldulórendek szerzetében, amilyen a mi rendünk is, fogadalomtételre lehet bocsátani a novícius testvéreket még az év lejárta előtt, feltéve ha megbízható személyek és törvényes korúak, azaz, amint betöltötték tizennegyedik életévüket.” Gyöngyösi: op. cit. Rubrica 28d, Rubrica 62, valamint Gyöngyösi ehhez fűzött magyarázatának (a) pontja. Ez utóbbi törvénycikkekly magyarázatában Gyöngyösi aprólékosan részletezi, hogy milyen körülmények között kell eljárni a novíciusok felvételénél. Tartalmilag ugyanezt írja elő az 1643-as alkotmány is. Cf. Świdziński: op. cit. 109–114. p. (Rubrica LXII.)

⁷ Cf. Plöchl W. M.: *Geschichte des Kirchenrechts*. 3. t. Das katholische Kirchenrecht der Neuzeit. Erster Teil. Wien–München, 1959. 522. p.

⁸ Erről a fogadalomtétel előtt kellett nyilatkozni: Széchényi Pál 1662. február 28-án írta alá a *dispositi*ót. *Documenta artis Paulinorum. A magyar rendtartomány monostorai*. 3. t. Budapest, 1978. [A továbbiakban: DAP 3.] 236. p. (no 1291.) – A kolostor perjele bünt követett el, ha a fogadalmat még nem tett novícius javait eladta. Cf. Świdziński: op. cit. 75–76. p. (Rubrica XI.)

⁹ A felvételnél megvizsgálták a jelölt anyagi helyzetét, csak rendezett anyagi körülmények mellett ve(h)ttek fel bárkit is a rendbe. Erről részletesen: Świdziński: op. cit. 109–112. p. (Rubrica LXII.)

[2.]

lom javára tett végrendeletről,¹⁰ két évvel később pedig egy, a noviciátus javára tett adományról értesülhetünk.¹¹ 1669-ben anyagi támogatást kaptak a novíciusok,¹² 1674-ben pedig a rendi növendékek ruházatának frissítésére kaptak pénzt.¹³ Nem sokkal később, 1675-ben Pál már a bánfalvi kolostor vezetőjeként, perjeleként fogadta el – többek között – két novícius adományát a kolostor javára;¹⁴ a példákat sorolhatnók még.

Bánfalvi filozófiai és Nagyszombatban elkezdett teológiai stúdiumai után 1665-ben került Rómába, ahol a pálos gyökerekkel rendelkező Collegium Germanicum et Hungaricumban folytatta tanulmányait 1671-ig.¹⁵ A jezsuiták által vezetett intézményben nem Pál volt az első magyar az *alumnusok* hosszú sorában.¹⁶ Itt, az intézmény irányítói között foglalt helyet gyóntatóként és lelki vezetőként Nádasi János jezsuita, Európa-szerte ismert író, aki 1651 és 1669 között tartózkodott Rómában.¹⁷ Nádasi éppen az intézményben élő hallgatókkal kialakított hivatalos kapcsolata miatt lett meghatározó alakja a Collegiumnak; pontos előírás szabályozta, hogy neki mint gyóntatónak miként kell az alumnusokkal szemben viselkednie.¹⁸ Úgy tűnik, Nádasi és a Collegium Germanicum et Hungaricum egyértelműen jó emlékeket hagyott az ifjú Széchényi Pálban, mert a jezsuitákkal szemben a későbbiekben főpapként – 1676-ban lett címzetes pécsi püspök¹⁹ – mindvégig jóindulattal, támogatólag viseltetett, pedig saját, fehér rendi ruhájuk helyett Rómában a Collegium vörös színű habitusát kellett viselniük, azaz a megkülönböztető pálos rendi jellegnek háttérben kellett maradnia.²⁰

A pálos szerzeteseknek rendi alkotmányuk értelmében abban a kolostorban kellett maradniok, ahol fogadalmukat letették;²¹ a kolostorok közötti „mobilitás” csak az előjárók engedélyével vagy kifejezett utasítására volt lehetséges, egyébként vétettek volna engedelmességi (*oboedientia*) fogadalmuk ellen. Erdemes kiemelni a régi rendi alkotmány 26. cikkelyéből néhány okot, amely miatt a szerzeteseknek szabályosan szabad volt átköltözniök az egyik kolostorból egy másikba: ha másutt nagyobb szükség lenne munkájukra, ha egészségüknek árt

jelenlegi lakóhelyük, vagy ha kolostoruk nem tud eltartani annyi szerzetest.²² Ezek az okok alkotják a *legitima ratio* vagy *causa rationabilis* eléggé széles körét.

A szerzetesi „iskolából” történő indulás szinte kitörölhetetlen jegyet hagyott a rendjük helyett később egy-egy egyházmegye kormányzását vállaló főpapokban, amint ez nemcsak Széchényi Pál esetében figyelhető meg.²³ A pálosok római tanulmányaival kapcsolatosan hangsúlyoznunk kell, hogy az innen kikerülők többsége később meghatározó szerepet játszott a rend vezetésében.²⁴

A novícius számára a nap mint nap imádkozott liturgikus szövegek nagyon fontos forrást jelentenek a választott rend spirituálisának megismerésében, a rendi ünnepek liturgikus olvasmányai pedig ezen túlmenően a történelem számukra fontos eseményeibe vezetik be őt. Széchényi Pál így ismerhette meg Remete Szent Pál január 10-ei ünnepe kapcsán a rendnek nemcsak nevet, hanem példát is adó Remeteszent életét Szent Jeromos tollából és a számunkra már ismeretlen pálos officiumszerzők alkotta verses zsolozsmából.²⁵ Szent Jeromos a négy nyugati egyházatya egyike, tekintélye megingathatatlan, s ebből a pálos rendre is háramlott. A pálosok országos ismertségét és közkedveltségét a rendi liturgikus kalendárium november 14-ei ünnepe, a Remeteszent ereklyéinek áthozatala – *translatiója* – is közvetíthette Pálnak. Remete Szent Pál ereklyéi kalandos úton kerültek az egyiptomi sivatagból Konstantinápolyon keresztül Velencébe, ahonnan 1381-ben, itáliai háborúja befejeztével szerezte meg azokat Nagy Lajos király a pécsi és a zágrábi püspök tevékeny közreműködésével. Az ünneppé lett napon fényes körmenet kísérté az ereklyéket Budáról a középkori rendi központba, Budaszentlőrincbe.²⁶ A zsolozsma mellett Pál értesülhetett erről Andreas Eggerer 1663-ban Bécsben megjelent és gyorsan népszerűvé lett, sokat forgatott munkájából is.²⁷ Az osztrák pálos Eggerer a középkori forrásokat dolgozta föl könyvében, ezzel mintegy „fölszlegessé” téve kortársai számára, hogy kézbe vegyék az egyes kolostorokban őrzött és szabályosan vezetett régi, folyamatosan továbbírt kéziratokat, miközben múltjuk emlékeit kutatják.²⁸

[3.]

[2. kép] A sopronbánfalvi volt pálos templom. Nemes András felvétele, 2009.

[3. kép] A Széchényi Pálnak tulajdonított imakönyv borítója. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. A szerző felvétele, 2011.

¹⁰ DAP 3: op. cit. 238. p. (no 1295.)

¹¹ DAP 3: op. cit. 240–241. p. (no 1303.)

¹² „A novíciusok eltartására”. DAP 3: op. cit. 242. p. (no 1306.)

¹³ „A novícius testvérek ruházatára”. DAP 3: op. cit. 244. p. (no 1311.)

¹⁴ DAP 3: op. cit. 244. p. (no 1312, 1313.)

¹⁵ Római éveiről lásd Végheő Tamás dolgozatát e kötetben. Cf. Bitskey I.: Magyarországi pálosok tanulmányai a római Collegium Germanicum et Hungaricumban, 1602–1782, in Sarbak G. (ed.): *Pálos rendtörténeti tanulmányok. Válogatás a Budapesten, 1991. október 4–5-én megrendezett II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium anyagából.* Csorna, 1994. 6–14. p.

¹⁶ Pálos 1602 óta lehetett alumnus a Collegiumban, 1646-tól pedig a rend sürgetésére jogilag is tisztázódott a helyzetük, és ezután már nem pusztán a szokásjogra hivatkozva küldhettek szerzeteseket Rómába tanulni. Cf. Bitskey I.: *Il Collegio Germanico-Ungarico di Roma. Contributo alla storia della cultura ungherese in età barocca.* Roma, 1996.

¹⁷ Tüskés G.: *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádas János).* Budapest, 1997. 107–113. p.

¹⁸ Tüskés: op. cit. 109–110. p.

¹⁹ Az 1678-ban tartott évi káptalanon többek között megtiltották a rendtagoknak, hogy címzetes püspöki címet fogadjanak el, mivel ez feszültséget kelt a többiekben. Cf. Kisbán E.: *A magyar Pálosrend története.* 1. t. 1225–1711. Budapest, 1938. 263–264. p. – „Ezután a szent rendünk számára hasznos és nélkülözhetetlen személyek ne lehessenek címzetes püspökök, mivel ebből rendünkre szegény és gyalázat származik.” Benger N.: *Annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae...* Posonii, 1743. 152. p. Kivételek azért mindig akadtak ezután is. – Széchényi Pál pécsi püspöki kinevezési bullájának fakszimile kiadása: Paúr I.: *XI. Innocent pápa bullája, melynek erejével néhai b. emlékeztető kalocsai érsek Széchényi Pál egykori pécsi püspöki székhelyén megerősítettett...* S. I., 1864.

²⁰ Bitskey: op. cit. (1994) 9–10. p. – A jezsuiták nehézségeket támasztottak a pálos jelentkezőkkel szemben, cf. Kisbán: op. cit. (1940) 279–284. p.

²¹ „Egyebek mellett úgy döntöttünk, hogy a testvérek közül senkinek se legyen szabad elhagynia saját meggondolatlan elhatározásából és feletteseinek engedélye nélkül azt a házat, ahol fogadalmát letette.” Gyöngyösi: op. cit. Rubrica 17a. (András egri püspök már idézett és Gyöngyösi által leközölt okleveléből.)

²² „A harmadik eset, hogy miért is lehet elbocsátani a testvéreket első lakhelyükről vagy fogadalomtételük helyéről törvényes okok miatt: vagy mert másutt inkább hasznosak, vagy jobban előrehaladnak az időbeni javakban és a lelkiekben, vagy mert állhatatosan kérik felmentésüket, vagy mert a hely nem tesz jót egészségüknek, vagy mert az a ház hiányt szenved élelmeszerben, vagy nem képes már többeket befogadni és így tovább, amelyekről bővebben szól alább a negyvenhetedik cikkely.” Gyöngyösi: op. cit. Rubrica 26a.

²³ Bitskey: op. cit. (1994) 10. p.

²⁴ Bitskey István kimutatása szerint az 1602 és 1782 közti időszakban a Collegiumban megfordult pálosok összesen 130 éven át kormányozták rendjüket. Bitskey: op. cit. (1994) 10. p.

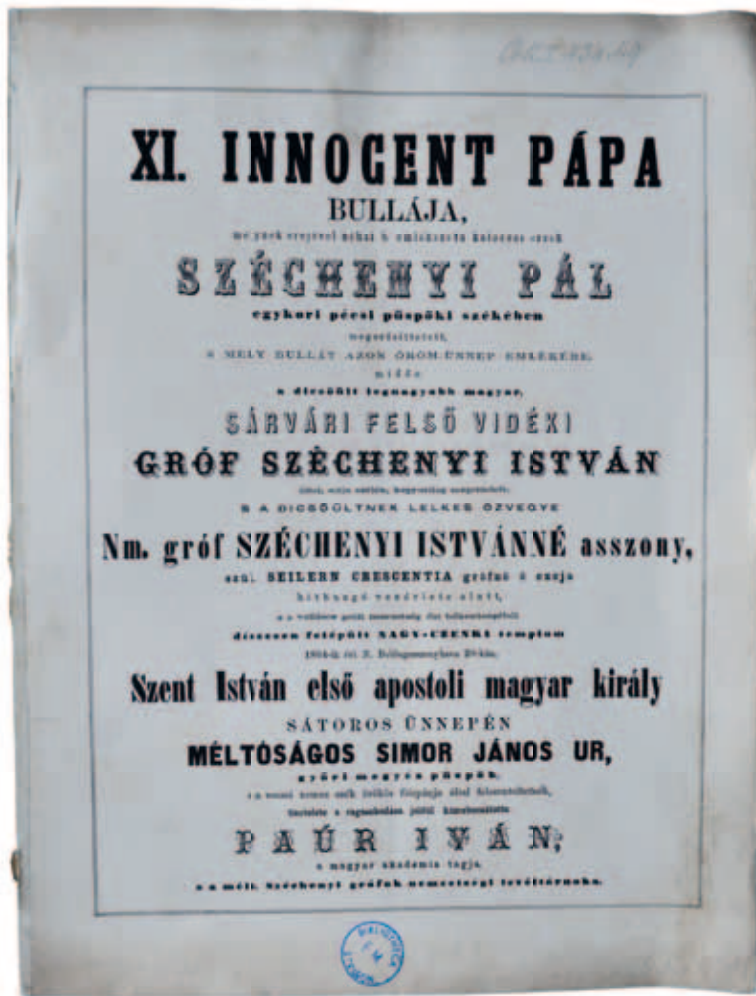
²⁵ Cf. Török J.: Die Paulinerliturgie in Ungarn, in Elm K. et al. (edd.): *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens.* Berlin, 2000. 125–134. p.

²⁶ Az ereklyék megszerzéséről lásd Gyöngyösi Gergely pálos rendtörténetét a 16. század elejéről, magyar fordításban: Gyöngyösi G.: *Arcok a magyar középkorból.* Budapest, 1983. 90. p. – Budaszentlőrinc a középkorvég országos kisugárzású kegyhelye lett. Cf. Knapp É.: Remete Szent Pál csodái (a budaszentlőrinci ereklyékhez kapcsolódó miráculumfölgjegyzések elemzése). *Századok* 117 (1983). 511–557. p. Sarbak G.: *Miracula Sancti Pauli Primi Heremite. Hadnagy Bálint pálos rendi kézikönyve, 1511.* Debrecen, 2003.

²⁷ Eggerer A.: *Fragmen panis corvi proto-eremitici seu reliquiae Annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae...* Viennae, 1663.

²⁸ Az egyes kolostoroknak saját házi történetük feljegyzése mellett a rend egészét érintő káptalani határozatokat is meg kellett őrizniök.

[4.]

[5.]

[4. kép] A Széchényi Pál pécsi püspöki kinevezését megerősítő pápai bulla 1864-es kiadásának címlapja. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. A szerző felvétele, 2010.

[5. kép] A pálos rend barokk kori címere. A szerző felvétele, 2006.

nos perjel (1651–57, 1663–69) szintén püspök lett.³⁶ Az ifjú Széchényi Pál tehát azt láthatta környezetében, hogy származástól többé-kevésbé függetlenül az érnyes életű és energikus pálos vezetőket az uralkodó könnyen nevezi ki püspököknek, a rendi vezetés pedig ehhez megadja a hozzájárulást, hiszen az új főpap nagyobb befolyással rendelkezvén a politikai életben, alkalomadtán hathatósan tudja volt rendjét támogatni. A pálos főpapok utóéletéhez tartozik, hogy 1683. január 17-én Nagyszombatban Benkovich Ágostont, aki 1675-től 1681-ig volt általános perjel, Kéry János váci és Széchényi Pál pécsi püspök szentelte váradi püspökké.³⁷

V. Sixtus rendelkezése³⁸ szerint a bíborosi kollégium hetven tagjából legalább négynek szerzetesnek kellett lennie. Ezzel a döntéssel a Tridenti Zsinat is mintegy elismerte a régóta fennálló gyakorlatot, hogy szerzetesek bekerülhetnek a püspökök közé.³⁹ A pálosok szigorítani kívántak ezen az általános gyakorlaton, és az 1709-ben Máriavölgyben megtartott nagykáptalan döntése értelmében csak az általános perjel engedélyével vállalhattak a rend tagjai magas egyházi méltóságot (ekkor Barilovics Lajos állt a rend élén).⁴⁰ Bár a többi szerzetesi előjáró között a pálos generális perjel nélkül is kiemelt jogállású helyet foglalt el, az országgyűlések alkalmával praecedentiális joga volt megelőzni a szentmártonhegyi (pannonhalmi) főapátot!⁴¹

A rendi írók érthető módon számon tartották püspök és érsek „rendtársaikat”, elég csak megemlíteni Pongrácz Ignácot – jeles és termékeny rendi író a 18. században –, aki *Triumphus Pauli* című könyvében külön fejezetet⁴² szentel a rendből elszármazott főpapoknak, hiszen ők tevékeny részesei Remete Szent Pál „diadalmenetének”! Ezzel az eljárásával nem állt egyedül, az összes pálos író törekedett valamiképpen megemlíteni a rend számára nagy tisztességet jelentő szerzetes-főpapokat. Emlékük fenntartásának más útja is volt, mert a pálosok rendházaiban, miként másoknál is, szokásban volt az ősök és a jelesebb rendtagok portréját megfesteni. Nagyszombatban Remete Szent Pál, Boldog Özséb, IV. Orbán pápa és Aquinói Szent Tamás, valamint a nevezetes perjelek folyosón függő képei között 1729 óta megtalálható volt Széchényi Pál érsek, Kéry Já-

nos váci püspök és Esterházy Imre esztergomi érsek képe is.⁴³ A varannói kolostor perjele, az előbb említett Pongrácz Ignác 1754. február 20-án egyezett meg Johann Lucas Kracker festővel, hogy olajképeket fest Remete Szent Pálról és Antalról, Martinuzzi bíborosról és Pál érsekről.⁴⁴ Ugyanakkor a pécsi, a veszprémi és a kalocsai egyházmegye történetírói Széchényi pálos voltát megemlítették, ám ez a tény különösebb szerepet – úgy tűnik – nem játszott a püspök vagy érsek megítélésében.⁴⁵

Úgy tűnik, Széchényi Pál minden alkalmat megragadott, hogy egykori rendtársait felkeresse: 1694-ben Máriavölgyben ünnepségre gyűltek össze országos előlétségekkel, majd 1696-ban, veszprémi püspökként, Szent József napja táján is megfordult a kolostorban a szentkúti kápolna alapkövének letételekor.⁴⁶

1710 januárjában Pozsonyból utazott Pál érsek a család soproni házába, ahol magyarul végrendelkezett: tizenötezer forintot hagyott a bánfalvi pálos templom építésére és berendezési tárgyaira.⁴⁷ Weinacht András bánfalvi perjel adta az érseknek az utolsó kenetet; Széchényi Pál 1710. május 22-én, csütörtökön halt meg.⁴⁸ Csáky Imre⁴⁹ – a kalocsai érseki székben utóda – temette el Bánfalván június 22-én.⁵⁰ A latin nyelvű gyászbeszédet (*oratio funebris*) másnap Esterházy Imre zágrábi püspök – korábban pálos általános perjel – mondta.⁵¹

Széchényi Pál, mint arra a teljesség igénye nélkül felhozott adatokból is következtethetünk, otthon érezte magát a pálosok régi és virágzó rendjében, fontosnak tartotta rendi hovatartozását egy életen át megőrizni. Szerzetesrendje történetét kora általános „szakirodalmi” tájékozottságának megfelelően sajátította el: ezeket az ismereteket jórészt novíciátusi évei alatt kellett megtanulnia. Érdeklődését és napi feladatait a Katolikus Egyházban később kapott és vállalt tisztségei határozták meg, és hasonlóan többi rend- és püspöktársához, lélekben ő is egy maradt fiatalsága szerzetesrendjével.

A pálosból lett főpapok sora nem szakadt meg, hanem az „egyszerű arisztokrata” Esterházy Imrével folytatódott. 1707-ben letéve öt éve viselt általános perjeli hivatalát, a következő évben váci, majd zágrábi, veszprémi püspök, 1725-ben pedig esztergomi érsek lett: nevét azonban mindvégig *Frater Emericus*nak írta alá.⁵²

²⁹ A latin *generalis prior* magyar megfelelője az *általános perjel*, szokás még rendfőnöknek is mondani. Kéryt 1669-ben, harmincegy évesen választották meg Szelepcsényi érsek támogatásával, aki később is egyengette útját a püspökségig. Cf. Ritzler R. – Sefrin P.: *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi*. 5. t. 1667–1730. Patavii, 1952. 358. p. Borján E. G.: *Zrínyi Miklós a pálos és a jezsuita történetírás tükrében*. Pannonhalma, 2004. 23. p.

³⁰ *Documenta artis Paulinorum. A magyar rendtartomány monostorai*. 2. t. Budapest, 1976. [A továbbiakban: *DAP* 2.] 4–5. p. (no 519.)

³¹ Kisbán: op. cit. (1938) 257–258. p. *DAP* 2: op. cit. 35. p. (no 570.) Borján: op. cit. 25. p. – X. Kelemen pápa 1671. április 3-án engedélyezte *studium generale* felállítását a pálosoknak, cf. Kisbán: op. cit. (1938) 257. p.

³² 1685. március 9-én halt meg és a máriavölgyi pálos kolostorban temették el. Javából bőségesen hagykozott a rend javára. Cf. Benger: op. cit. 219–221. p. Kisbán: op. cit. (1938) 259. p. Ritzler – Sefrin: op. cit. 402. p.

³³ „Kéry János szerémi püspök lett, esztergomi kanonok és esztergom-szentistvánvári prépost. Nagyból ugyanez nevezetett ki Széchényi Pál testvér pécsi püspökké.” *DAP* 2: op. cit. 35. p. (no 570.) Cf. Ritzler – Sefrin: op. cit. 164, 326, 413. p.

³⁴ A rendi ruha hordásának kötelezettségén lényegesen csak IX. Piusz és XIII. Leó enyhített a 19. században. Cf. Plöchl: op. cit. 554–555. p.

³⁵ 1668-ban zágrábi püspök, 1687-ben kalocsai érsek lett. Kisbán: op. cit. (1938) 231. p.

³⁶ 1659-ben szkardonai, 1661-ben tinnini címzetes püspök lett. Kisbán: op. cit. (1938) 236. p.

³⁷ A harmadik szentelő Giorgio Maria Trivulzio azótusi címzetes püspök volt. Cf. Ritzler – Sefrin: op. cit. 110. p. *DAP* 2: op. cit. 35–36. p. (no 570.) Véghseő T.: „*Catholice reformare*”. *Ágoston Benkovich O.S.P.P.E. missionario apostolico, vescovo di Várad...* Budapest–Roma, 2007. 284. p.

³⁸ *Postquam* kezdetű konstitúció 1586-ból, cf. Plöchl: op. cit. 553. p.

³⁹ Plöchl: op. cit. 554. p.

⁴⁰ Kisbán: op. cit. (1938) 318–319. p. – „Hogy ezek a példák a jövőben mégse indítsanak egyeseket arra, hogy a renden kívüli magasabb méltóságok után járjanak és a szerzetesi alávettiséget lerázzák magukról, ezért az atyák előrelátó igyekezetével több, üdvös rendelkezés között ez is elhatározottatott, hogy magától a cselekedettől beálló kiközösítés terhe alatt testvéreink közül senki se merészkedjék az általános perjel előzetes értesítése és beleegyezése nélkül rendünkön kívül bármely méltóságot keresni vagy afelé elcsábulni. Mivel pedig, amint mondják, senki sem harcol a saját költségén [cf. 1Kor 9,7], ezért az általános perjel atya számára e káptalani gyűlés alkalmával megfelelő élelmelési hozzájárulást határoztak el, amelyet a tiszteletreméltó rendtartományok évenként tartoznak megfizetni.” Benger: op. cit. 418. p.

⁴¹ Erről lásd kimerítően: Forgó A.: A pálos rendfőnök és képviselői a XVIII. századi magyar országgyűléseken, in Sarbak G. – Öze S. (edd.): *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Budapest, 2007. 166–175. p. Cf. Benger: op. cit. 418–419. p.

⁴² A 19. fejezet ötödik paragrafusában szerepelnek: Benkovich, Kéry, Széchényi, valamint Nádasdy László és Esterházy Imre. Cf. Pongrácz I.: *Triumphus Pauli, pio dolo a Deo decepti. E duplici volumine Annalium Ordinis S. Pauli Primi Eremitae...* Posonii, 1752. 153–170. p.

⁴³ *DAP* 2: op. cit. 41. p. (no 570.)

⁴⁴ *DAP* 3: op. cit. 168–169. p. (no 1207.) E képeket a felosztatáskor, 1786-ban jegyzőkönybe is vették. *DAP* 3: op. cit. 185. p. (no 1220.)

⁴⁵ Katona István a kalocsai érsekség történetében például csak ennyit ír: „Széchényi Pál 1662-ben tett ünnepélyes fogadalmat a pálos atyáknak. Rómában végezte a teológiát...” Katona I.: *A kalocsai egyház története*. 2. t. Kalocsa, 2003. 95. p. Egy alkalommal a pálos Nicolaus Benger már említett, 1743-ban megjelent munkájára is hivatkozik. Katona: op. cit. 99. p.

⁴⁶ Cf. *Documenta artis Paulinorum. A magyar rendtartomány monostorai*. 1. t. Budapest, 1975. 283–284. p. (no 379.)

⁴⁷ „Szép két pastoralet [pásztorbot] vagyon, egyik legyen a veszprími templomé, második wondorffi pater paulinusoké. Vagyon egy igen szép casulám [miseruha], arannyal varrott (...) ezt is wondorffi pátereknek hagyom. Annak, ugymint a wondorffi templomnak építésére és ékesítésére pedig hgyok tizen öt ezer forintokat.” *DAP* 3: op. cit. 253–254. p. (no 1340.) Hagyatéki leltára: *DAP* 3: op. cit. 254–255. p. (no 1341.) – Pál érsek királyi engedély nélkül végrendelkezett, ezért az örökösöknek a kincstárral kellett egyezkedniük. Cf. Bártfai Szabó: op. cit. 331. p.

⁴⁸ A temetés időpontjának kijelölése során figyelembe kellett venni, hogy június 8-ára esett Pünkösöd ünnepe. A fényes temetési szertartásra jó egy hónap múlva kerülhetett csak sor, amikor elkészültek a szükséges kellékekkel, hogy a főpapot méltóságának megfelelően temethessék el.

⁴⁹ Csáky a pálos Benkovich Ágostont (a Collegium Germanicum et Hungaricum egykori növendékét) követte a váradi püspökségben: mindketten nagyon sokat tettek egyházmegyéjük felvirágoztatásáért, Csáky a pálosoknak is sokat segített.

⁵⁰ A Szent Mihály-templomban celebrálták a gyászmisét, majd délután vitték a holttestet Bánfalvára és este kilenc óra tájban a templom kriptájában helyezték el. Bártfai Szabó: op. cit. 330. p.

⁵¹ *DAP* 3: op. cit. 275. p. (no 1400.)

⁵² Novíciusként, 1681. május 16-án ezer forintot hagyott a bánfalvi kolostorra. Cf. Meszlényi A.: *A magyar hercegprímások arcképsorozata (1707–1945)*. Budapest, 1970. 51. p. *DAP* 3: op. cit. 247. p. (no 1319.)